

Nr 239.

Av herr **Petrén**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om behandling av alkoholister.

Förevarande lagförslag har i stor utsträckning tillgodosett önskemål, som yppats under det praktiska arbetet inom den organiserade alkoholistvården. Sålunda har en behövlig utvidgning ägt rum med avseende å lagens tillämplighetsområde, vilket år 1913 avsiktligt begränsades mycket snävt i avvaktan på ökade erfarenheter om denna lagstiftnings verkningssätt. I samband därmed hava de förebyggande åtgärderna på ett lyckligt sätt skjutits i förgrunden på interneringsinstitutets bekostnad. Ett annat synnerligen allmänt omfattat önskemål, som åtminstone delvis vunnit beaktande i lagförslaget, är överflyttningen av vårdkostnaderna till statsverket.

Förslaget lider emellertid av vissa brister, som torde härröra därav, att man vid den departementala överarbetningen av sakkunnigförslagen icke synes hava i erforderlig mån lyckats tillägna sig de ledande synpunkterna vid det praktiska alkoholistvårdsarbetet. På grund härav finner jag mig föranlåten att föreslå en del jämkningar och tillägg i det föreliggande förslaget.

1 §.

Lagens tillämplighetsområde har som nämnts blivit utvidgat. Så ha ett par helt nya kategorier av alkoholmissbrukare tillkommit, nämligen dels de, som föra ett för närboende eller andra grovt störande levnadssätt, dels ock de, som äro ur stånd att taga vård om sig själva. Sistnämnda kategori synes mig vara alltför snävt avgränsad, i det att socialstyrelsens förslag att medtaga även sådana alkoholmissbrukare, som äro *ur stånd att taga vård om sina angelägenheter*, motsvarar ett praktiskt behov. Det kan också erinras om att redan i det först framlagda, av den s. k. fattigvårdslagstiftningskommittén utarbetade förslaget till alkoholistlag var denna kategori medtagen. Som motiv härtill anförde fattigvårdslagstiftningskommittén bl. a. följande:

»Det är ett givet samhällsintresse, att en alkoholist, hos vilken en sådan oförmåga framträder, räddas från det förfall, som förestår honom och hans närmaste, därest hans dryckenskap får ostört fortgå; fara hotar eljest att han förr eller senare kommer att falla samhället till last eller på annat sätt bliva skadlig eller rent av farlig för samhället. Den förevarande lagstiftningens förebyggande karaktär fordrar med nödvändighet att han tages om hand, då alkoholismen uppenbarar sig i en sådan oförmåga, som här är i fråga. Med uttrycket 'vårda sina angelägenheter' har man avsett att utmärka att

det här gäller oförmåga ej allenast vid förvaltningen av boets egendom, utan även oförmåga att sköta sin tjänst eller sitt arbete eller en av oförmågan följande underlåtenhet att ägna sig åt något arbete alls.»

Att denna kategori sedermera uteslöts i den proposition i ärendet, som framlades vid 1913 års riksdag, berodde väsentligen därpå, att man till en början avsiktligt begränsade lagens räckvidd i avvaktan på praktisk erfarenhet på detta vårdområde. Nu har emellertid departementschefen alltjämt ställt sig på den ståndpunkten, att alkoholistlagen *icke* bör få vara tillämplig å sådana »åt alkoholmissbruk hemfallna personer, som i följd därav finnas vara ur stånd att taga vård om sina angelägenheter», och motiverar denna sin ståndpunkt därmed, att i dylikt fall kan en omyndighetsförklaring vara tillfyllest. Denna ståndpunkt torde icke vara välgrundad. Erfarenheten har nämligen givit vid handen, att en omyndighetsförklaring icke är något säkert medel att hindra en alkoholist att skaffa sig pengar för att tillfredsställa sitt rusdrycksbegär, och vid sådant förhållande når man ju med omyndighetsförklaringen icke att komma tillrätta med roten till det onda, själva alkoholmissbruket. Har en persons alkoholmissbruk tagit en sådan omfattning, att det fått till följd att han är ur stånd att vårda sina angelägenheter, att sköta sitt arbete, måste det väl vara i samhällets intresse att å honom tillämpa lagen om behandling av alkoholister, alltså först försöka de däri avhandlade förebyggande åtgärderna och, därest detta skulle visa sig icke vara tillfyllest, tillgripa internering å alkoholistanstalt. Ty i själva verket är det dock mest rationellt att först försöka att återföra en långt avancerad alkoholist till ett nyktert och ordentligt levnadssätt, innan man tillgriper en omyndighetsförklaring, som blir alldeles onödig, därest personen i fråga genom nämndens ingripande kan göras nykter. Slutligen må tilläggas att alkoholistlagen, så länge densamma icke är tillämplig å här avhandlade kategori av alkoholmissbrukare, till en viss grad blir en klasslag, i det att den icke blir tillämplig å en hel del ekonomiskt bättre situerade personer, vilkas alkoholism är så höggradig, att lagen blivit tillämplig, därest de ekonomiska förhållandena varit mindre goda, så att familjen kommit att på grund av familjeförsörjarens utgifter för rusdrycker lida nöd. Även om det alltså är en klasslag, som verkar *till nackdel* för de förmögnare alkoholisternas familjer, så finnes väl likväl ingen anledning att vidhålla en sådan klasslag.

Med stöd av det sålunda anförda får jag påyrka sådan ändring i 1 § punkt 4, att den får följande lydelse:

4. vara ur stånd att taga vård om sig själva eller sina angelägenheter.

Även i punkten 2 av denna paragraf har jag att föreslå en ändrad lydelse, vilken dock icke innebär någon ändring i sak. Av motiven till den gällande lagstiftningen framgår det visserligen, att med uttrycket *vanvård* skall förstås icke endast vanvård i kroppsligt hänseende utan även vanvård i

sedligt hänseende. Det har emellertid visat sig vara en mycket utbredd uppfattning hos nykterhetsnämnderna, att med uttrycket vanvård åsyftas här endast vanvård i kroppsligt avseende. Jag tillåter mig att till belysande av detta förhållande ur Tidskrift för nykterhetsnämnderna anföra följande fall:

I en av Sveriges medelstora städer erhöll barnavårdsnämnden anmälan från en lärarinna rörande en i ett förstadssamhälle boende gift kvinna, moder till fem barn i åldern 15—4 år. Om denna kvinna upplystes, att hon *så gott som dagligen var berusad och förde ett lösaktigt leverne* i sällskap med mer eller mindre illa beryktade personer, och att nu *det upprörande förhållandet inträffat*, att hennes egen lille son, som går i småskolan, jämte ett par kamrater, påträffat henne utanför en lada i otillbörligt förhållande till en mansperson. Genom nämnda kamraters föräldrar hade saken kommit till barnens lärarinns kännedom.

Barnavårdsnämnden beslöt i anledning av denna anmälan, att hustrun i fråga skulle inkallas för erhållande av varning och att hemmet skulle ställas under uppsikt av nämnda lärarinna. Denna rapporterade efter ett par månader till barnavårdsnämnden, att varningen ej haft åsyftad verkan, i det den övervakade, även om hon ej påträffats alldeles »stupfull», dock försett sig med tillräckligt mycket av starka varor för att lukta sprit, ja t. o. m. denaturerad sådan, på långt håll, varjämte anmärktes, att hon icke heller syntes ha övergivit sitt förutnämnda manliga sällskap, vilket ej vore goda tecken till vilja till bättring. Efter ytterligare 14 dagar anmäldes till barnavårdsnämnden, att grannarna alltjämt kunnat iakttaga, hurusom den övervakade *fortsatte med sitt osedliga levnadssätt och upprepade gånger varit onykter*, därvid hon vid ett tillfälle varit med på en bilresa, som slutade med olyckshändelse, så att hon måste föras till lasarettet. Enligt lärarinns uppfattning hade den övervakade *ogynnsamt inflytande icke endast på sina egna barn utan även på andra barn i grannskapet*. Det upplystes slutligen, att även mannen var begiven på starka drycker, fast icke så mycket som hustrun, vilken ansågs öva ett dåligt inflytande även på mannen.

Barnavårdsnämnden beslöt i anledning av dessa rapporter att inkalla makarna i fråga inför nämnden. Mannen meddelade därvid, att han hela dagarna brukade vara borta i sitt arbete och icke närmare kände till hustruns leverne under sin bortovaro från hemmet, men att han hade sig bekant, att hon vore begiven på starka drycker och att barnen fått skämmas för sin moder. Mannen ursäktade emellertid detta med att »varje människa beginge ju felsteg» och fann det onödigt, att hustrun sändes till alkoholistanstalt, då deras barn blevo skötta lika bra som andra arbetarbarn. Hustrun åter förnekade helt frankt både att hon stått i otillbörligt förhållande till främmande manspersoner och att hon brukade berusa sig med starka drycker — »brukade endast någon gång då och då förtära en pilsnerdricka»¹. Hon fann därför ingen anledning till att hon skildes från hemmet, då hon skötte sina barn ordentligt. Barnavårdsnämnden beslöt emellertid anhålla, att nykterhetsnämnden måtte göra framställning om kvinnans tvångsinternering å alkoholistanstalt.

I anledning av denna framställning begärde nykterhetsnämndens ordförande polisundersökning angående huruvida skäl kunde förefinnas för

¹ Alkoholisternas vanliga uttryckssätt.

kvinnans internering å alkoholistanstalt. Polismyndigheten ingav efter verkställd undersökning till nykterhetsnämnden ett polisprotokoll över förhör med nedanstående personer, som därvid uppgåvo följande:

Den anmälda bestred bestämt, att hon vore alkoholist eller hade något begär efter spritdrycker, men medgav att hon brukade förtära sprit då hon blev bjuden. Hon vägrade att frivilligt låta sig interneras å alkoholistanstalt, då förhållandet mellan henne och mannen vore gott och hon själv vore fullt arbetsför och efter bästa förmåga skötte hemmet och barnen.

Hyresvärden hade visserligen av andra hört, att den anmälda brukade uppträda berusad, men hade aldrig själv iakttagit detta samt vid sina besök i hennes hem alltid funnit detta snyggt och städat samt barnen hela och rena.

Närmast boende hyresgäst hade vid åtskilliga tillfällen märkt, att den anmälda — vilken sagt, att hon aldrig själv brukade köpa sprit, enär hon icke hade några pengar att köpa för — varit berusad och att detta i regel varit fallet efter det någon bekant besökt henne, varför hon synbarligen fått sprit av sina besökande. Mot hennes sätt att sköta barnen, som alltid voro rena och snygga, var däremot ingen anmärkning att göra.

Barnens lärarinna, under vilkens övervakning hemmet stått, hade vid de flesta tillfällen, hon sammanträffat med den anmälda, känt att det *luktat sprit* av henne, men brukade hennes tre barn, som bevistade skolan, alltid vara hela och snygga.

Slutligen meddelades i polisförhørsprotokollet, att den anmälda icke varit tilltalad eller straffad för brott eller förseelse och aldrig vårdats för alkoholmissbruk å någon anstalt.

Efter mottagande av detta polisförhørsprotokoll beslöt nykterhetsnämnden, »enär varken rapportens innehåll eller vad i övrigt i ärendet förekommit givit vid handen, att de uti 1 § i lagen om behandling av alkoholister angivna förutsättningarna för meddelande av förordnande om intagande i alkoholistanstalt förelågo», att lämna barnavårdsnämndens ifrågavarande framställning utan bifall!

Som synes ansåg den ifrågavarande nykterhetsnämnden, att alkoholistanstalten i detta fall icke var tillämplig, trots det att här förelåg den allvarligaste art av vanvård, i det att barnen på grund av den till dryckenskap hemfallna moderns otuktiga leverne utsattes för faran att få alldeles förstörda moraliska begrepp. Den som i nykterhetsnämnd ägnat sig åt det praktiska alkoholistvårdsarbetet har riklig erfarenhet om, hurusom det i alkoholistanstalten hem ofta förekommer scener och uppträden av sådan art, att det är upprörande att barn skola växa upp under sådana förhållanden. Det är ingenting ovanligt, att barnen i ett dylikt hem få sitt nervsystem förstört, enär de ständigt och jämt bli skrämde genom den berusade alkoholistanstaltens uppträdande och icke erhålla den behöfliga nattro. För att det skall bli klart för alla dem, som hava att tillämpa denna lag, att det att bli utsatta för sådan behandling som den nämnda är att beteckna som vanvård, torde det emellertid — som för övrigt både socialstyrelsen och styrelsen för statens alkoholistanstalt å Venngarn framhållit — vara nödvändigt.

att det i själva lagtexten tydligt gives uttryck åt att här åsyftas icke endast kroppslig vanvård utan även vanvård i psykiskt hänseende.

Jag får sålunda påyrka, att 1 § punkt 2 erhåller följande ändrade lydelse:

2. utsätta någon, som han jämlikt stadgande i lag är skyldig att försörja, för nöd eller uppenbar kroppslig eller andlig vanvård eller eljest grovt brista i sina plikter mot sådan person.

Av socialstyrelsen har vidare framhållits, att onykterhet vid ratten, även om den icke är så höggradig, att den kan betecknas som fylleri i juridisk-teknisk mening, i denna lag lämpligen bör likställas med fylleriförseelse. Då denna ståndpunkt — med hänsyn till vikten av att det på ett allvarligt sätt inskrides mot alkoholmissbrukare, som föra motorfordon — synes hava goda skäl för sig, får jag slutligen beträffande 1 § påyrka, att dess sista stycke får följande ändrade lydelse:

Lag samma vare, där någon, som är hemfallen till alkoholmissbruk, blivit under de två senast förflutna åren tre eller flera gånger dömd till ansvar för fylleri eller för brott mot motorförordningens 41 § 2 mom.

7 §.

Föreskriften i denna paragraf, att det skall ankomma på Konungen att besluta, huruvida i en kommun delegation av viss del av nykterhetsnämndernas arbetsuppgifter å ett arbetsutskott skall få äga rum, synes mig vara högelingen opraktisk. Nykterhetsnämnderna torde själva bäst kunna bedöma, när med hänsyn till arbetets omfång det är mest ändamålsenligt, att ett arbetsutskott får besluta om de förebyggande åtgärderna, så att icke hela nämnden behöver sammankallas så ofta, som bleve erforderligt, därest densamma i sin helhet skulle besluta om hjälpåtgärderna i varje enskilt fall. Inom Stockholms stads nykterhetsnämnd befanns det mycket snart nödvändigt att åt ett arbetsutskott giva i uppdrag att besluta om *alla förebyggande åtgärder*. Inom själva nämnden har sålunda i regel intet alkoholistvårdsärende behandlats utom i det fall, framställning om tvångsinternering å alkoholistanstalt ansetts vara av behovet påkallad. Departementschefens farhåga, att det skall kunna medföra någon våda att låta nykterhetsnämnden själv bestämma om en sådan anordning, som Stockholms stad funnit sig föranlåten att (vid sidan av sin instruktion) införa, torde vara alldeles ogrundad. Ett ytterligare skäl mot införandet av den här avhandlade, av Kungl. Maj:t föreslagna föreskriften synes mig vara, att man bör undvika att belasta Kungl. Maj:t med alldeles onödigt arbete.

I det föreliggande förslaget har uteslutits den i de båda sakkunnigbetänkandena intagna bestämmelsen om rätt för ordföranden att i vissa brådskande fall meddela beslut å nämndens vägnar. Departementschefen har motiverat detta därmed, att ordföranden i nykterhetsnämnd eller arbetsutskott är utan särskilt stadgande berättigad att -- liksom i varje annan

— hemställa hos polismyndigheten om omhändertagande av farlig alkoholist. Departementschefen synes sålunda utgå ifrån, att nykterhetsnämnden aldrig själv skulle göra framställning om tvångsinternering av en farlig alkoholist, vilkens omedelbara omhändertagande enligt nämndens utredning befunnits erforderligt. Praxis har i varje fall i Stockholm hittills varit en annan. I regel har Stockholm stads nykterhetsnämnd, så snart utredningen rörande en farlig alkoholist blivit färdig, icke endast begärt dennes omedelbara omhändertagande utan samtidigt även gjort framställning om hans tvångsinternering å alkoholistanstalt. Detta har kunnat ske därför att nämnden årligen vid sitt första sammanträde givit ordföranden i uppdrag att vid behov å nämndens vägnar fatta beslut om dylik framställningsingivande ifråga om farlig alkoholist. Innebär Kungl. Maj:ts förslag ett förbud mot ett sådant förfarande, skulle det komma att försvåra arbetet inom en storstads nykterhetsnämnd. Det nämnda uppdrag, som Stockholms stads nykterhetsnämnd årligen givit sin ordförande, har i övrigt haft avseende även å andra ärenden av mera brådskande natur, såsom remisser från kontrollstyrelsen angående sökt rättighet att få sälja skattefri sprit eller från överståthållarämbetet angående begäran om tillfällig pilsnerdricksrättighet. När skyndsamt yttrande i dylikt ärende önskats, har ordföranden i Stockholms stads nykterhetsnämnd därför å nämndens vägnar beslutat yttrande, när det ej syntts kunna råda någon tvekan om dess innehåll. I betraktande av det praktiska behov, som sålunda gjort sig gällande, i varje fall i en storstad som Stockholm, är den vidare formulering, som på denna punkt fanns i 1926 års sakkunnigbetänkande, att föredraga framför avfattningen av motsvarande bestämmelse i 1929 års sakkunnigbetänkande.

På grund av vad sålunda blivit anfört får jag föreslå, att 7 § erhåller följande lydelse:

Nykterhetsnämnd äger uppdraga åt ett inom nämnden valt arbetsutskott, bestående av minst tre ledamöter jämte erforderligt antal suppleanter, att å nämndens vägnar besluta om vidtagande av de åtgärder, som nämnden uppdrager åt utskottet.

Är ärende, som nu sagts, så brådskande, att tiden icke medgiver sammankallande av nämnden eller utskottet, om sådant finnes, må nämndens ordförande meddela beslut å nämndens vägnar.

Åtgärd, som sålunda beslutats av utskottet eller av ordföranden, skall vid nämndens nästa sammanträde anmälas och i dess protokoll antecknas.

15 och 16 §§.

Dessa paragrafer motsvara 10 och 11 §§ i 1929 års sakkunnigbetänkande. Mot formuleringen av dessa paragrafer hava vägande erinringar blivit gjorda såväl av socialstyrelsen som styrelsen för statens alkoholistanstalt å Venn-garn. Sistnämnda styrelse har härom anfört följande:

»I 10 och 11 §§ angivas de fall, där nykterhetsnämnd (respektive polismyndighet) äger att utan vidtagande av hjälpåtgärder göra omedelbar ansökning om interneringsförfarande. Bestämmelserna härom överensstämma i stort sett med motsvarande bestämmelser i 1926 års förslag men hava i förevarande förslag erhållit en avfattning, som kan föranleda nykterhetsnämnderna att i alltför stor utsträckning anlita hjälpåtgärder. Särskilt när fråga är om en farlig alkoholist, kan ett härav betingat dröjsmål med ingivande av interneringsansökan bliva ödesdigert. Denna bristande tydlighet i lagtexten beror delvis på den alltför sammandragna formen. I sistnämnda hänseende erinrar styrelsen bland annat om att 10 § innehåller två negationer, vilka återigen negeras i 11 § 1 mom. första stycke (»ändå att de i 10 § angivna betingelser icke äro för handen»).

Lagtexten lär vinna i tydlighet, därest 10 och 11 §§ sammanföras till en paragraf, formulerad i huvudsaklig anslutning till 12 § och 23 § i 1926 års förslag».

Och socialstyrelsen yttrar rörande ifrågavarande paragrafer följande:

»En alkoholmissbrukare, som avses i denna lag, faller icke obetingat under interneringsföreskrifterna. I första hand skola ju hjälpåtgärder komma till användning. Principiellt gäller det därför, att tvångsvård å alkoholistanstalt står till förfogande, endast om hjälpåtgärder icke leda till åsyftat resultat. Emellertid förekomma ett par i sakens natur grundade undantag från denna regel. Enligt det ena kan internering äga rum utan att sådana åtgärder blivit vidtagna, då fråga är om farlig alkoholmissbrukare; utan denna bestämmelse skulle man äventyra en av denna lagstiftnings huvudsyften, nämligen att förebygga våldsdåd, som betingas av egenarten hos denna kategori av alkoholmissbrukare. Det andra undantaget omfattar dem, beträffande vilka utsikt uppenbarligen saknas att utan vård å anstalt bliva återförda till ett nyktert och ordentligt liv.

I förslaget 10 § angives huvudregeln samt det senare undantaget, medan däremot det förra undantaget återfinnes i 11 § i samband med föreskrifter om polismyndighetens behörighet att taga initiativ till tvångsåtgärder mot alkoholmissbrukare. Denna uppställning förefaller icke alldeles lycklig, utan synes det vara att föredraga, att 10 § uttömmande angiver dessa förutsättningar och 11 § begränsas till att lämna regler om polismyndighetens initiativrätt».

Socialstyrelsen har i sitt yttrande på denna punkt även erinrat om att i 1926 års sakkunnigförslag fanns intaget ett särskilt stadgande om rättighet att vidtaga åtgärd enligt lagen jämväl för det fall, att till polismyndighet ingiven anmälan återtagits. Härom yttrar socialstyrelsen följande:

»1927 års sakkunnige anföra härom (nr 75) att, även om gjord anmälan återtages, polismyndighetens skyldighet att inskrida eller fortsätta redan inlett förfarande lika fullt kvarstode; återkallelse av ansökan hade därför ej någon betydelse, och det angivna stadgandet kunde som obehövt utgå. Emellertid bör erinras om bestämmelserna i 14 kap. strafflagen, enligt vilka de flesta misshandelsbrotten äro angivelsebrott. Erfarenheten har visat, att detta är ägnat att särskilt hos landsbygdens polismyndigheter ingiva den uppfattningen, att motsvarande regler gälla ifråga om polismyndighets åtgärd för tillämpning av alkoholistlagen och att sålunda en förutsättning för polismyndighets befogenhet att ingripa är, att det föreligger

en anmälan hos myndigheten samt att denna icke återtagits. Även om de sakkunnigas uppfattning utan tvivel är formellt riktig, torde det vara lämpligt att upptaga 1926 års förslag och sålunda följa reservantens mening på denna punkt.»

Gentemot de i detta citerade yttrande anförda synpunkterna har departementschefen den invändningen, att där avhandlade stadgande skulle kunna ge anledning till den missuppfattningen, att beträffande anmälan till nykterhetsnämnden skulle gälla motsatt regel. Detta torde väl dock knappast vara att befara, då det i 11 § ju tydligt uttalas, att nykterhetsnämnden äger att ingripa enligt denna lag alldeles oberoende av anmälan. Riktigheten av socialstyrelsens uppfattning, att det hos polismyndigheten — och det för övrigt icke endast å landsbygden utan även i städerna — är en synnerligen vanlig uppfattning, att densamma icke har rättighet att göra framställning om en farlig alkoholists tvångsinternering å alkoholistanstalt, därest den misshandlade (som ju i regel är hustrun) tagit tillbaka sin anmälan, skulle jag kunna styrka med flera exempel. Här skall emellertid blott ett enda från nykterhetsnämnden i en residensstad till Tidskrift för nykterhetsnämnderna insänt fall anföras:

En hantverksmästare X, född 1883, intogs på egen begäran å alkoholistanstalt 1924. »Möjligen något förbättrad» är i nämndens protokoll i korthet antecknat om honom. I juli månad 1927 anmäldes, att X haft ett av sina återfall. Under detta hade familjen måst under mannens raseri söka sin tillflykt hos grannar och barmhärtiga människor. Hans humör är förfärligt och så fort han smakar sprit gripes han av ett riktigt bärsärkalyinne, som icke allenast tar sig uttryck i misshandel av hustrun, utan går hans dåliga humör även ut över hans supkamrater och vem som kommer i hans närhet. Efter samtal med X var det lugnt till i november samma år, då meddelande ingick om att han åter var i farten. Serveringsförbud å restaurangerna utfärdades och samtal ägde ånyo rum med honom med det resultatet, att det blev lugnt ungefär en månad, då hustrun infann sig och meddelade, att hon ånyo varit utsatt för misshandel av mannen och nu vore betänkt ta barnen med sig och återvända till sitt föräldrahem. Efter ytterligare samtal med mannen tycktes det bli lugnt och fridfullt igen till i juli månad 1928, då lynnet genom spritens påverkan ånyo blev svårt och nämnden såg sig nödsakad undersöka möjligheten för en internering av mannen. Vid undersökning av polisregistret visade det sig, att X den 3/10 1919 anhållits för fylleri å enskild plats. Han hade vid detta tillfälle i berusat tillstånd våldfört sig i hemmet, slagit sönder möbler och husgeråd, varför hustrun såg sig nödsakad tillkalla polis och få mannen omhändertagen. — 19/2 1920 sakfällid för fylleri och slagsmål. — 23/9 1920 fylleri å enskild plats, ånyo fylleri i hemmet med våldsamheter och misshandel av hustrun, som därvid anmälde honom. — 4/11 1920 fylleri i hemmet och misshandel av hustrun och barnen. — 6/12 1921 fylleri och hemfridsbrott; fönsterutslagning och annan åverkan — 10/4 1923 kl. 11 e. m. avhämtades X från hemmet efter anmodan av hustrun; var då berusad och »levde rövare». — 9/5 1923 efter anmodan av hustrun avhämtad från hemmet, där han under rusets inflytande »levde rövare». — 11/6 1925 sakfällid för fylleri, förargelseväckande beteende och motstånd. — 2/7 1927 anhållen i bostaden,

där han i »fyllan och villan» lät sin vrede gå ut över hustrun, *barnen*, möbler, o. s. v. Då mannen av allt att döma måste betraktas som farlig, blev ärendet överlämnat till polisen, som i fråga om behov av vård å avvänjningsanstalt kom till samma uppfattning som nämnden, men då *hustrun tog tillbaka sin till nämnden gjorda anmälan och framställning om mannens internering, ansåg polisen sig icke kunna vidtaga några åtgärder för hans internering.*

Ett annat exempel, som visar huru hos polismyndigheterna den föreställningen är djupt rotad, att ingripande mot en farlig alkoholmissbrukare enligt alkoholistlagen får ske endast på anmälan av den misshandlade, stod härom året refererat i Tidskrift för nykterhetsnämnderna. I detta fall hade anmälan gjorts av en släkting till familjen, men först sedan hustrun, som varit föremål för misshandeln, satt sitt namn under en skriftlig anmälan, kunde polisen förmås omhändertaga mannen. Med sådana exempel för ögonen kan jag icke finna annat än att socialstyrelsens yrkande på denna punkt är synnerligen välgrundat.

Med stöd av det här anförda får jag påyrka, att 15 och 16 §§ erhålla följande avfattning:

15 §. Har den, som är hemfallen åt alkoholmissbruk såsom i 1 § sägs, icke genom hjälpåtgärder kunnat återföras till ett nyktert och ordentligt levnadssätt, äger nykterhetsnämnd hos — — — — — ansöka om förordnande, att han må intagas å allmän alkoholistanstalt.

Även om nykterhetsnämnden ej vidtagit hjälpåtgärder, må sådan ansökning göras beträffande åt alkoholmissbruk hemfallen person, å vilken 1 § är tillämplig, därest utsikt uppenbarligen saknas att utan tvång återföra honom till ett nyktert och ordentligt liv, ävensom beträffande åt dryckenskap hemfallen person, som finnes vara farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv.

Är någon hemfallen åt alkoholmissbruk och finner polismyndigheten i orten genom anmälan eller eljest grundad anledning antaga, att han i följd därav är farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv, äger ock denna myndighet hos — — — — — ansöka om förordnande att han må intagas å allmän alkoholistanstalt.

16 §. 1 mom. Är den, som ansökningen avser, farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv, utgör återkallelse av ansökningen ej hinder för — — — — — att fortsätta med ärendets handläggning.

2 mom. Därest i fall, som i 1 mom. sägs, faran är så överhängande, att åtgärd, som ankommer på — — — — —, ej utan våda kan avvaktas, har polismyndigheten att ofördröjligen på lämpligt sätt tillsvidare omhändertaga den varom fråga är; och har nykterhetsnämnden, där den är sökande i ärendet, att hos polismyndigheten göra hemställan om sådant omhändertagande.

Varder någon sålunda omhändertagen, innan ansökning gjorts om för-

ordnande, att han må intagas å allmän alkoholistanstalt, skall polismyndigheten utan uppskov göra sådan ansökning.

18 och 20 §§.

Rörande den mot 18 § svarande paragrafen i 1929 års sakkunnigförslag hade styrelsen för statens alkoholistanstalt å Venngarn den erinran att göra, att prästbetyg bör vara anskaffat före meddelandet av *slutligt* utslag i interneringsärendet rörande farlig alkoholist, vilket yrkande motiverades därmed, att alkoholistanstalten behöver tillgång till prästbetyg, bland annat för identifieringen av den vårdade, därest han under interneringstiden skulle behöva vård å sjukhus eller om han avlider. Jag får i anslutning härtill påyrka, att sista punkten i tredje stycket av 18 §, som börjar med orden: »dock vare den omständigheten», o. s. v. måtte utgå.

I samband med nämnda påpekande anförde Venngarnsstyrelsen vidare, att den anslöte sig till den i 1929 års sakkunnigbetänkande (i motiveringen till 13 § i det däri intagna förslaget) framförda meningen, att präst- och läkarbetyg ej böra utgöra hinder för beslut om *interimistiskt* interneringsförordnande, men att ett stadgande av denna innebörd borde intagas i lagtexten. Då så icke heller skett i det nu av Kungl. Maj:t framlagda förslaget, får jag påyrka, att 20 §, som handlar om provisoriskt intagande av farlig alkoholist å allmän alkoholistanstalt, erhåller den tilläggsbestämmelsen, att härför behöver icke fordras vare sig prästbetyg eller läkarbetyg.

29 §.

Vid motiveringen till denna paragraf är omnämnt, att socialstyrelsen framhållit, hurusom erfarenheten visat, att det i vissa fall är önskvärt att kunna dröja med verkställighetsåtgärd även i fråga om farlig alkoholist, men har departementschefen förklarat sig icke kunna ansluta sig till detta socialstyrelsens förslag, att även en farlig alkoholist skulle kunna få åtnjuta anstånd. Erfarenheten från Stockholms stads nykterhetsnämnd talar dock avgjort för socialstyrelsens förslag på denna punkt. En »farlig alkoholist» är ju farlig endast när han står under alkoholens inflytande, men nu kan det förekomma, att en person med dylikt reaktionssätt mot alkohol, när han efter anhållandet nyktrat till och finner sig stå inför utsikten till långvarig internering, fattar beslut och högtidligen lovar att icke vidare förtära några alkoholhaltiga drycker, kanske rent av begär att få ingå i nykterhetsförening för att få stöd i sin nämnda föresats. Om man ej i ett sådant fall vill vänta med intagningen å alkoholistanstalt, tills man fått se, huruvida han verkligen i enlighet med sitt löfte kommer att iakttaga absolut nykterhet, så kan det inträffa, att man internerar en person, där denna åtgärd icke skulle varit nödvändig, och ett sådant tillvägagångssätt kan

väl ej vara riktigt. Utfärdande av förordnande om intagning å allmän alkoholistanstalt bör givetvis ske i sådant fall, på det att denna åtgärd må kunna omedelbart vidtagas, så snart ett återfall i de gamla alkoholvanorna ägt rum, men det bör, på skäl som här anförts, icke vara uteslutet att kunna bevilja anstånd. Jag får alltså i anslutning till det nu anförda påyrka att i sista stycket av denna paragraf orden: »Har beslut meddelats jämlikt 25 § och», varmed stycket inledes, måtte utgå.

37 §.

Enligt denna skall ett kvarhållande å alkoholistanstalt intill två år utöfver den eljest stadgade maximitiden för internering kunna ifrågakomma beträffande vissa alkoholmissbrukare. Bland dessa hava även upptagits sådana, som varit inställda inför vederbörande myndighet enligt lagen om åtgärder mot vanartigt levnadssätt men beträffande vilka intagande å allmän alkoholistanstalt prövats vara tjänligare åtgärd.

Härom har socialstyrelsen i sitt yttrande anført följande:

»Den omständigheten, att en alkoholmissbrukare anhållits för lösdriveri och därvid befunnits vara i behov av vård å allmän alkoholistanstalt, skall enligt förslaget föranleda, att bestämmelsen om eventuellt förlängd maximitid blir tillämplig. Då stadgandet om den förlängda interneringstiden innebär en mycket betydande skärpning i förhållande till gällande lagstiftning, torde man böra förbehålla det för farliga och straffriförklarade alkoholister samt sådana, som minst tre gånger förut vårdats å (allmän) alkoholistanstalt.»

I denna uppfattning instämmer jag till fullo och får alltså påyrka, att det i denna paragraf efter orden: »jämlikt 25 §» inskjutes orden: »första stycket».

38 §.

Enligt 18 § i gällande lag skall vid beräkning av tiden för kvarhållande i alkoholistanstalt inräknas den tid, under vilken någon varit enligt 10 § intagen å allmän alkoholistanstalt eller jämlikt 10 eller 14 §§ omhändertagits och vårdats på annat sätt. Fördenskull har en farlig alkoholist, som efter provisoriskt eller slutligt förordnande vårdats å sjukhus — i Stockholm har en dylik alkoholist alltsomoftast inlagts å Katarina sjukhus, till dess intoxicationssymtomen försvunnit — fått tillgodoräkna sig vårdtiden därstädes. Någon anledning att ändra denna bestämmelse torde icke föreligga. Så har emellertid skett i denna paragraf, där hänsyn toges endast till sådant omhändertagande, som äger rum på alkoholistanstalt. Med hänsyn härtill får jag påyrka, att sista raden i första stycket ändras till: »vistats å annan för hans omhändertagande lämplig anstalt».

48 §.

Föreskrifterna i denna paragraf avse att utgöra en motsvarighet till bestämmelserna i andra och tredje stycket av 20 § i gällande lag. Syftet med dessa är att skänka den viktiga eftervårdande verksamheten så stor verkningskraft som möjligt. Återintagning kan sålunda ske på den grund, att vederbörande bryter mot de för honom fastställda utskrivningsvillkoren, och de allmänna förutsättningarna i 1 § behöva icke vara för handen. Det är önskvärt att denna omständighet klart framgår av lagtexten. Med hänsyn härtill får jag påyrka, att det framför orden: »må ånyo intagas» inflickas orden: »på grund av brott mot för honom gällande villkor».

52 §.

Departementschefen anför i specialmotiveringen till 15 och 16 §§ (sid. 70) följande:

»De sakkunniga hava föreslagit att, därest polismyndigheten enligt vanartslagen omhändertagit en person, och denne sedermera blir föremål för behandling enligt alkoholistlagen, statsverket skall vidkännas kostnaden för hans vård å allmän alkoholistanstalt. Själva omhändertagandet — huru obefogat detta än vore — skall således vara avgörande i kostnadsfrågan. En sådan anordning kan jag ej tillstyrka. Emot densamma läser ock kunna invändas, att den skulle kunna inbjuda en mindre nogräknad nykterhetsnämnd att söka förmå polismyndigheten att — låt vara allenast för helt kort tid — enligt vanartslagen omhändertaga alkoholister, som i själva verket ej alls kunna anses såsom vanartiga, för att sålunda befria kommunen från kostnaderna för deras vård.»

I 52 § stadgas emellertid bland annat, att kostnad för vård, som meddelats den, vilken på grund av slutligt beslut intages å allmän alkoholistanstalt, skall bestridas av statsverket, om beslutet meddelats jämlikt 25 §. Denna paragraf innefattar emellertid bland annat just sådana, som avses i nyss återgivna yttrande. Här synes sålunda föreligga en felredigering, vilken avhjälptes genom att hänvisningen till 25 § ändras till: »25 § första stycket». Jag får sålunda påyrka en dylik ändring i denna paragraf.

Slutligen må frågan om den myndighet, som det må tillkomma att besluta om internering å allmän alkoholistanstalt, något beröras. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle denna uppgift överflyttas från länsstyrelserna till det nya organ, benämnt skyddskollegium, som jämlikt Kungl. Maj:ts förslag till lag om åtgärder mot vanartigt levnadssätt (vanartslag) skall i varje län inrättas för behandling av frågor om intagande å allmän arbetsanstalt. Departementschefen medger visserligen, att det näppeligen förefunnits anledning att enbart för ärenden angående internering av alkoholister inrätta ett nytt organ, men förmenar dock, att de skäl, som i propositionen med förslag till vanartslag åberopats mot handläggning i nuvarande ordning av

frågor om frihetsberövande, i viss mån torde äga giltighet. Häremot kan dock invändas, att det torde icke vara någon fara för obefogad frihetsberövning med tillämpning av en lag, vilken såsom alkoholistlagen lägger tyngdpunkten på förebyggande åtgärder, vidtagna av personer, som för denna uppgift utses av de kommunala representationerna. Det har mig veterligen icke heller från något håll försports, att länsstyrelserna förordnat om alkoholmissbrukares intagning å allmän alkoholistanstalt utan att denna åtgärd varit fullt indicerad och stått i överensstämmelse med gällande bestämmelser. Snarare har det då understundom kunnat förekomma, att någon enstaka länsstyrelse intagit en så försiktig ståndpunkt i fråga om internering å alkoholistanstalt, att nykterhetsnämnden försvårats i sitt arbete att återföra en alkoholmissbrukare till ett nyktert och ordentligt levnadssätt. Detta hör dock till undantagen. Det sätt, på vilket länsstyrelserna i stort sett skött sin uppgift enligt alkoholistlagen, ger enligt mitt förmenande icke anledning till att fråntaga dem denna uppgift. Från psykologisk synpunkt är det också mindre tilltalande att inrätta ett för internering enligt vanartslagen och för internering enligt alkoholistlagen gemensamt organ. Ty om det också helt naturligt finnes många associala element bland alkoholisterna, så äro å andra sidan en hel mängd alkoholmissbrukare absolut oförvittliga medborgare, så snart de icke stå under alkoholens inflytande, i det att deras olycka är att de på grund av arv eller av miljöförhållandena förorsakade, tidigt förvärvade svåra alkoholvanor få ett mindervärdigt nervsystem, så att reaktionen på alkohol, på grund av dettas narkotiska egenskaper, blir den, att de få begär efter alkohol i alltjämt stegrad grad. Att det bland dem, som syssla med det praktiska alkoholistvårdsarbetet, råder bekymmer över Kungl. Maj:ts förslag på här avhandlade punkt, framgår också av en från centralkommittén för Sveriges nykterhetsnämndssammanslutningar till utskottet ingiven skrivelse, vilken här vidfogas som bilaga.

På grund av vad som nu blivit anfört får jag påyrka, att länsstyrelsen bibehålles som den instans, vilken har att besluta om internering å allmän alkoholistanstalt, och hemställer vördsamt, att utskottet måtte vidtaga de ändringar i förslagets lagtext, som bli en följd härav.

Kungl. Maj:t har föreslagit, att den nya lagen om behandling av alkoholister skall träda i kraft först den 1 juli 1933. Detta har skett med hänsyn därtill, att lagen — på grund av förslaget om nämnda gemensamma nyinrättade organ — i flera paragrafer innehåller hänvisningar till vanartslagen, vilken föreslagits skola träda i kraft nämnda datum. Sker, i enlighet med mitt här framlagda förslag, ej någon sammankoppling av dessa två lagar, finnes emellertid intet hinder att låta denna av alla, som syssla med nykterhetsnämndernas alkoholistvårdsarbete, så efterlängtade nya lag om behandling av alkoholister träda i kraft långt tidigare. Jag får fördenskull föreslå den ändring i Kungl. Maj:ts förslag, att lagen träder i kraft den 1 januari 1932.

På de anförda skälen får jag sålunda hemställa,

att riksdagen måtte besluta de ändringar i Kungl. Maj:ts förslag till lag om behandling av alkoholister, som äro här ovan angivna.

Stockholm den 17 mars 1931.

Alfred Petré.

Bilaga.

Till riksdagens andra lagutskott.

Nykterhetsnämndernas centralkommitté, representerande länsammanslutningarna av nykterhetsnämnderna i Sverige, anhåller härmed vördsäm-
mast, att riksdagens andra lagutskott, vid behandling av Kungl. Maj:ts pro-
position med förslag till lag om behandling av alkoholister 6 mars 1931, be-
hagade beakta följande synpunkter.

Uti Kungl. Maj:ts här öfvermällda proposition har — till stor överrask-
ning för nykterhetsnämnderna — framförts förslag om (§ 9, Förslag till lag
om behandling av alkoholister) ett särskilt organ, vilket har att utfärda ett
slutligt förordnande om intagning av alkoholister å alkoholistanstalt. För-
ordnande om tvångsinternering å allmän anstalt för vård av alkoholister
skall, enligt nu gällande lag om behandling av alkoholister, utfärdas av
Kungl. Maj:ts befallningshavande. Det nya organ, som nu enligt Kungl.
Maj:ts proposition skulle övertaga länsstyrelsernas befogenheter, kallas för
vårdnadskollegium och har framförts i det förslag till vanartslag, som in-
nevarande års riksdag läser komma att underställas för antagande.

Nykterhetsnämndernas centralkommitté finner förslaget om vårdnadskol-
legium såsom beslutande myndighet ifråga om åtgärder mot alkoholister
mindre lyckligt och anser en dylik åtgärd vara till skada för det framtida
alkolistvårdsarbetet. Även om det understundom inträffar, att »alkoholism
och vanartigt levnadssätt gå över i varandra» torde likväl vid handläggning
av alkoholistvårdsärenden en sammanblandning av alkoholister och krimi-
nella eller rent asociala element hos ett särskilt organ, tillkommet i kraft av
en vanartslag, vara mindre lämpligt. Mot detta kan ju invändas, att Kungl.
Maj:ts befallningshavande, utom i städer med poliskammare, beslutar i en-
lighet med såväl lösdrivare- som alkoholistlag. Jämförelsen är dock ej riktig
på grund därav, att Kungl. Maj:ts befallningshavande är en administrativ
myndighet, som jämväl har att handlägga ärenden av annan karaktär.
Vårdnadskollegium blir, enligt förslaget om vanartslag, en myndighet med
specialiserade uppgifter och dess handläggning av alkoholistvårdsärenden
kan därför lätt få till följd, att vanartslagets stämpel åsättes de enligt
alkoholistlagen handlagda ärendena. Det kan förtjäna erinras därom, att en
bestämd strävan alltid förefunnits hos de nykterhetsnämnder, som hittills
sökt effektuera den nuvarande alkoholistlagen, att avleda allt sken av brott
och straff vid åtgärder mot alkoholister. Sålunda har det bl. a. just ur före-

nämnda synpunkt ej sällan ansetts olämpligt att låta skyddsvärnen, som utföra ett gagneligt arbete för frigivna fångar, taga befattning med personer, som vore i behov av alkoholistvård. Ingripande i enlighet med alkoholistlagen är av så pass ömtålig och delikat natur att den största försiktighet vid lagtillämpningen bör ifrågakomma. Nykterhetsnämndernas centralkommitté vågar uttala en bestämd mening om, att en förändring av lag om behandling av alkoholister i av Kungl. Maj:t föreslagen riktning med särskilt vårdnadskollegium med visshet kommer att medföra stora olägenheter vid lagens effektivering.

Socialstyrelsen har av andra skäl än här ovan anförts avstyrkt förslaget om inrättandet av det nya organet — vårdnadskollegium — och vi tillåta oss citera följande av socialstyrelsens yttrande: »Enligt 12 § i 1929 års förslag till alkoholistlag äger sökande hos länsstyrelse påkalla förståndigande för nykterhetsnämnd att vidtaga hjälpåtgärder eller att själv göra ansökan om förordnande om personens intagande å allmän alkoholistanstalt». Ehuru väl det i förevarande sammanhang rör sig om besvärärförfarande, läser ansökan i och med att den alternativt kan avse intagning på anstalt, böra ställas till intagningsnämnden. Skulle det då också ankomma på intagningsnämnden att, om intagning å anstalt ej befundes böra komma till stånd, förståndigande nykterhetsnämnden att vidtaga hjälpåtgärder? Enligt 16 § samma förslag äger länsstyrelsen meddela föreläggande för nykterhetsnämnd. Skall denna befogenhet överflyttas på intagningsnämnden? Enligt 17 § 2 mom. kunna liknande förhållanden uppkomma.

Det förtjänar här nämnas ett exempel på de vanskligheter, som inställa sig, då det gäller att ur länsstyrelsernas ämbetsområde utbryta hithörande frågor, jämväl där de direkt avse intagning å anstalt. Enligt 17 § 1 mom. förslaget till alkoholistlag äger länsstyrelse på eget initiativ förordna om straffriförklarade alkoholisters intagning å anstalt. Skola sådana personer av länsstyrelsen överlämnas till intagningsnämnden, ehuru väl intagningen på alkoholistanstalt synbarligen endast är en av de ofta betydelsefulla åtgärder, som länsstyrelsen har att överväga i dylika fall?»

Även om befogade erinringar understundom kunnat göras mot vissa Kungl. Maj:ts befallningshavandes handläggning av alkoholistvårdsärenden kan det likväl med nöje vitsordas, att ett i stort sett utmärkt samarbete ägt rum mellan länsstyrelserna och de lokala nykterhetsnämnderna och att lagtillämpningen skett på ett sätt, som säkerligen stått i överensstämmelse med lagstiftarnas intentioner. Ur lagtillämpningssynpunkt föreligger således ej heller något bestämt behov av den föreslagna förändringen.

Med hänvisning till vad vi sålunda anförvt våga vi härmed uttala förhoppning om att förslaget om införandet av vanartslagens vårdnadskollegium i alkoholistlagen ej måtte av riksdagens andra lagutskott tillstyrkas.

Stockholm den 17 mars 1931.

För nykterhetsnämndernas centralkommitté:

Axel Sällqvist,
ordförande.